

Správa z dotazníkového prieskumu k téme perspektív rozvoja EVVO v Trenčianskom kraji

Prieskum vykonalo na prelome rokov 2004/2005 na základných a stredných školách v Trenčianskom kraji zoskupenie inštitúcií:

Metodicko-pedagogické centrum Trenčín

Krajský školský úrad Trenčín

Úrad TSK

Centrum environmentálnych aktivít Trenčín

Prieskum bol zameraný na zistenie odpovedí na otázky:

Aký je súčasný stav environmentálnej gramotnosti žiakov/študentov ale aj zamestnancov vašej školy? Sú žiaci/študenti ale aj zamestnanci školy environmentálne vzdelaní? Sú environmentálne vychovaní? Ako sú na tom so znalosťami, zručnosťami a postojmi v oblasti environmentálnej výchovy? Ako výchovne pôsobí na žiakov/študentov samotná škola, pedagogickí zamestnanci, nepedagogickí zamestnanci? Aké prostredie pre uplatňovanie prvkov environmentálnej výchovy vám vytvára komunita, v ktorej vaša škola pôsobí (zriaďovateľ, obec, rodičia žiakov/študentov)?

Aké máte podmienky pre plnenie platných Osnov environmentálnej výchovy na škole? Ako vnímate podporu inštitúcií štátnych (MŠ, krajské školské úrady, ŠPÚ, metodicko-pedagogické centrá, inšpekcia, MŽP, organizácie Štátnej ochrany prírody, Slovenská agentúra životného prostredia), samosprávnych (obec, kraj, zriaďovateľ), neziskových (mimovládne organizácie) a ziskových (podnikateľský sektor) v oblasti systémového a v oblasti metodologického zabezpečenia environmentálnej výchovy a vzdelávania na vašej škole konkrétne a v slovenskom rámci obce?

Do prieskumu sa zapojilo 36 základných škôl a z 27 stredných škôl (ďalej uvádzané zistenia sú spoločné pre základné a stredné školy, nakoľko neboli v odpovediach škôl badateľné rozdiely medzi stavom na základných a stredných školách).

Niektoré školy prieskum nepochopili a poslali iba zoznam aktivít svojej školy.

O to viac oceneniahodné sú školy, ktoré sa dokázali na súčasný systém a obsah environmentálnej výchovy pozrieť s odstupom, kriticky, so snahou o objektívny pohľad.

ZISTENIA:

Školy samotné považujú stav environmentálnej gramotnosti/vzdelanosti svojich študentov/žiacov za priemerný.

Postrehy:

- *v prípade zavedenia samostatného predmetu ekológia by sa stav zlepšil (napr. v školách, v ktorých sa vyučuje predmet ekológia iba v niektorých odboroch a kde sú porovnateľné výsledky, sú vzdelanejší absolventi predmetu ekológia),*
- *stav je výsostne závislý na individuálnej motivácii žiakov.*

Stav environmentálnej gramotnosti/vzdelanosti svojich zamestnancov školy považujú za nadpriemerný.

Postrehy:

- *u pedagógov je dôležitá účasť na priebežnom vzdelávaní pedagógov,*
- *mladší pedagógovia sú aj vďaka iba nedávnomu štúdiu na VŠ "viac v obraze".*

Environmentálna vychovanosť žiakov/študentov je podľa konštatovania väčšiny škôl podpriemerná. Často boli konštatované nedostatky (či dokonca zlé návyky) z výchovy v rodine.

Postrehy:

- *nízke % žiakov je environmentálne vychované z rodiny – environmentálne vedomie sa u väčšiny poskytuje až v škole,*

- úroveň environmentálnej výchovy je priamo ovplyvnená úrovňou environmentálneho vzdelania,
- environmentálne správanie zaostáva za environmentálnymi vedomosťami,
- správanie väčšiny študentov nesvedčí o ich environmentálnej uvedomelosti,
- chýba hlboko vypestovaný vzťah k prírode a k prostrediu, v ktorom žijeme.

Konštatácia k úrovni a porovnaniu znalostí, zručností a postojov v oblasti environmentálnej výchovy: znalosti sú nadpriemerné, zručnosti a postoje výrazne zaostávajú.

Postrehy:

- postoje sú individuálne, tvorené prostredím v spoločnosti, v rodine, až nakoniec v škole,
- environmentálne správanie (prejav nadobudnutých zručností a postojov) zaostáva za environmentálnymi vedomosťami,
- vedomosti/znalosti majú pomáhať utvárať a rozvíjať citový vzťah k prírodnému a životnému prostrediu – toto prepojenie nefunguje,
- neexistuje seriózný prieskum, skúmajúci úroveň environmentálnych znalostí, zručností a postojov,
- úroveň závisí na prístupe a tiež na príklade jednotlivých vyučujúcich,
- učivo je predimenzované, na výchovy nie je čas – preto je úroveň environmentálneho správania nízka, zaostávajúca/nekorešpondujúca s úrovňou environmentálnych znalostí.

Výchovné pôsobenie samotnej školy na žiakov/študentov: najčastejšími uvádzanými príkladmi boli

- vyučovanie predmetu ekológia (na príslušných stredných školách),
- uplatňovanie zložiek environmentálnej výchovy v jednotlivých predmetoch podľa platných Osnov environmentálnej výchovy,
- konkrétne environmentálne aktivity školy, zapájanie sa do projektov,
- skrášľovanie okolia školy, čistota, hygiena,
- úspory energie, vody, odpadové hospodárstvo zamerané na recykláciu.

Postrehy:

- základom výchovného pôsobenia školy je osobný príklad pedagógov.

Aké prostredie pre uplatňovanie prvkov environmentálnej výchovy vytvára komunita, prostredie? Najčastejšie uvádzaným pozitívnym príkladom bolo pôsobenie zriaďovateľa, v druhom slede rodičia a mimovládne organizácie.

Vo väčšine prípadov bolo konštatované vytváranie priaznivých podmienok pre plnenie platných Osnov environmentálnej výchovy ako zo strany vedenia školy, tak aj zo strany zriaďovateľa.

Postrehy:

- niektoré školy "preukázali" neznalosť nadpredmetových učebných osnov environmentálnej výchovy (tj. základného pedagogického dokumentu)!!!

Školy najčastejšie v oblasti environmentálnej výchovy podporujú:

Metodicko-pedagogické centrá, mimovládne organizácie (Centrum environmentálnych aktivít, OZ Tatry, Stredisko ekologickej výchovy Dub, Sloboda zvierat, Strom života, Dubnická environmentálna skupina, Priatelia Zeme, Zelená linka, Púchovské ekocentrum, REMA, Lesoochrannárske zoskupenie VLK, SZOPK Poniklec), organizácie Štátnej ochrany prírody, Slovenská agentúra životného prostredia.

Naopak kritika zaznela voči organizáciám štátnej správy, najmä z rezortu školstva.

Postrehy:

- všeobecne bola konštatovaná nízka úroveň podpory v oblasti systému aj v oblasti metodologickej,
- nesytemový prístup na úrovni regionálnej aj celoštátnej,
- chýbajú metodické odporúčania, osobné stretnutia, semináre, prehľad akcií, projektov, súťaží.

SWOT ANALÝZA

SILNÉ STRÁNKY = čo u vás na škole funguje v rámci environmentálnej výchovy a vzdelávania výborne, v čom ste nasledovaniahodný príklad:

- nadpriemerná úroveň environmentálnych znalostí žiakov/študentov
- činnosť koordinátorov EV na školách
- vynaliezavosť, invencia pedagógov školy – aktivity školy v rámci aj nad rámec povinností školy (prednášky, projekty, ...)
- medzipredmetová spolupráca pri uplatňovaní prvkov EV v predmetoch (najmä v prírodovedných predmetoch)
- využívanie predností školy (v prípade škôl v prírodnom prostredí)
- spolupráca s mimovládnyimi organizáciami
- podpora EV zo strany vedení škôl
- tradícia v separácii druhotných surovín z odpadu
- rozvinutá mimoškolská a mimovyučovacia environmentálne zameraná činnosť
- úspešnosť v prijímaní študentov na environmentálne zamerané odbory štúdia na VŠ

SLABÉ STRÁNKY = to, čo u vás na škole v rámci environmentálnej výchovy a vzdelávania nefunguje dobre, čo je treba zlepšiť a čo môžete zlepšiť vlastnými silami

- podpriemerná úroveň environmentálnych zručností
- nevytvorené environmentálne vhodné postoje, s dôsledkom environmentálne nevhodného správania sa väčšiny absolventov škôl
- neexistencia samostatného predmetu EV na všetkých typoch škôl
- nedostatok literatúry, pomôcok, aktuálnych informačných materiálov
- slabé materiálo-technické vybavenie
- nedostatočná medzipredmetová komunikácia/spolupráca
- nedostatočné koordinátorské zručnosti na efektívnu koordináciu environmentálnej výchovy na škole (motivačné zručnosti smerom ku kolegom aj smerom k žiakom/študentom)
- nedostatočné uplatňovanie prvkov EV v jednotlivých predmetoch (najmä v spoločensko-vedných, humanitných predmetoch)
- nezisťovaný stav environmentálnej gramotnosti
- nedostatočné finančné zabezpečenie materiálo-technického zabezpečenia, projektov, krúžkov či iných foriem mimovyučovacej a mimoškolskej environmentálnej výchovy a vzdelávania
- predimenzované učivo, v dôsledku čoho pedagógovia nemajú čas na EV
- nízka motivácia študentov (najmä vo vyšších ročníkoch SŠ)
- nízka úroveň environmentálneho manažmentu škôl (prevádzka škôl)
- nevyužívanie voliteľného predmetu Ekológia
- nedostatok motivácie zo strany mnohých vyučujúcich
- "veľa teórie – málo praxe v prospech prírody"
- slabá pomoc rodičov
- návyky získané v škole sa mimo školy neuplatňujú
- nejednotnosť v dôraze pôsobenia pedagógov na deti ("jeden hot, druhý čehý")
- špatné vzory zo strany pedagógov

PERSPEKTÍVY = podmienky, potreby, ktoré by vám mala dať spoločnosť na zlepšenie stavu environmentálnej gramotnosti žiakov/štvudentov aj zamestnancov vašej školy

- rozvoj projektového vyučovania
- rozvoj záujmovej činnosti
- problematika ŽP sa stane prioritou štátu, samosprávy
- podmienky (aj platové) pre činnosť koordinátorov EV na školách
- lepší prístup k Internetu
- zmysluplná koncepcia EV na úrovni regiónu aj štátu (vrátane zmeny osnov prírodovedy a prírodopisu alebo zavedením samostatného predmetu Ekológia či Environmentálna výchova)
- zjednotenie školského systému tak, aby na všetkých úrovniach kládol dôraz na rovnováhu a vzájomnú prepojenosť environmentálnych znalostí, zručností a postojov s cieľom uvedomeleho environmentálne vhodného správania sa žiakov/štvudentov
- "Efektívnosť a účinnosť environmentálnej výchovy je organicky naviazaná na zásadnú transformáciu v oblasti obsahu a foriem vzdelávania"
- mediálne kampane na podporu environmentálnej výchovy a vzdelávania – ovplyvňovanie spoločnosti pozitívnym smerom
- systematické cyklické vzdelávanie pedagógov, ale aj nepedagogických zamestnancov škôl
- rozvoj metodickej pomoci pre pedagógov EV
- stavovské stretnutia pedagógov EV na úrovni regiónu
- podpora netradičných foriem výučby
- aktívnejšia účasť vládnych aj mimovládnych, ziskových aj neziskových inštitúcií a organizácií na aktivitách školy (návštevy, exkurzie, besedy...)
- "systém: EV sa musí rozvíjať v spolupráci školy – rodiny – obce – mesta – spoločnosti (ak sa dieťa v škole naučí ako a prečo triediť odpad, musí to mať príležitosť aj praktizovať aj doma aj v obci)"
- zľavnené cestovné pre učiteľov aj žiakov (školské výlety, exkurzie, spoznávanie krajiny)

RIZIKÁ = faktory, ktoré môžu ohroziť aj doterajší stav environmentálnej výchovy a vzdelávania na školách a ktoré ohrozujú jej ďalší rozvoj

- náročnosť a rozsah predpísaného učiva, dokonca narastajúce množstvo učiva (ktoré treba zvládnuť aj v súvislosti s Monitormi, prijímacími pohovormi a pod.)
- preťaženosť pedagógov – pedagógovia sa nemajú ani čas zorientovať v ponukách a v dani v odbore environmentálnej výchovy
- súčasný hodnotový systém väčšiny spoločnosti – konzumný životný štýl
- negatívny vplyv médií, reklamy
- problematika živ. Prostredia na okraji záujmu spoločnosti
- základné environmentálne nevhodné postoje a návyky získané v rodine
- zrušenie predmetu Ekológia tam, kde sa teraz učí
- finančná podvyživenosť školstva, vrátane financií na zateplenie budov a iné environmentálne vhodné technológie (vykurovanie alternatívnymi zdrojmi, energeticky úsporné technológie,...)
- študenti prestávajú cítiť potrebu priameho kontaktu s prírodou
- podceňovanie environmentálnych hrozieb
- nejednotné pôsobenie školy a rodiny
- nízka vymožitelnosť (aj uplatňovanie) environmentálneho práva – nestíhanie porušovateľov zákonov, škodcov na životnom prostredí, ľahostajnosť ľudí, firiem, úradov
- ekonomika nezarátava škody na prírode a na zdraví ľudí
- uprednostňovanie ekonomických záujmov pred ochranou prírody a ŽP
- nedostatok študentov – nedostatok financií

- hospodárska situácia rodín
- nezáujem zo strany rodičov
- pokrytectvo – rozdiel medzi rečami a skutkami (vodu kážu, víno pijú) – politikov, pedagógov, rodičov...
- zväčšovanie kapacity tried
- ponechanie zabezpečovania environmentálnej gramotnosti a výchovy iba na školu (zrieknutie sa zodpovednosti)
- rozdiel medzi teóriou v škole (ako sa majú správať) a praxou v živote (vzory dospelých).